

רבי עקיבא אומר:

אבל אין די בדעתו של השומר, כי מאחר שגנב השומר, שוב אין הבעלים נותנים בו אימון וכלתה שמירתו, ושוב אין דעתו כדעת

מא-א צריך דעת בעלים עצמם שידעו בהשבתה,

שלדעת רבי עקיבא אין דעתו כדעת הבעלים, ומשום חסרון דעת בעלים אנו באים עליו; אלא פירש, שאם כלתה שמירתו "כאילו לא החזיר דאמי, דעדיין ברשותיה קיימא".

עוד תמוה: אם הלכה כרבי יוחנן, אם כן שומר שגנב מרשותו שהיא גניבה שלא לדעת בעלים, אין צריך דעת כלל, ובמה נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא?!

ד. וכתב בזה הרמב"ן [במלחמות בבבא קמא, הובאו דבריו גם ב"אוצר מפרשי התלמוד" כאן]: אף שאין צריך השבה לדעת בעלים [כרבי יוחנן], מכל מקום צריך שתהא ההשבה לרשות בעלים, וכיון ששומר זה כלתה שמירתו, נמצא שכשהחזירה למקומה הראשון, לא לרשות בעלים החזיר, ולפיכך אין השבתו השבה עד שיודיעו בה לבעלים, ולדעתם תהא מונחת ברשותו, וזהו שכתב הרי"ף [בבבא קמא שם] "כלתה לה שמירתו ולפיכך צריך דעת, דהא איהו לאו במקום בעלים קאי, וכאילו לא החזיר דמי, דעדיין ברשותיה קיימא", עכת"ד הרמב"ן שם, [ומיהו ב"שטי גבורים" כאן מפרש את שיטת הרי"ף באופן אחר].

ה. והיינו, שדעת בעלים הנצרכת כאן לרבי עקיבא הוא דין מיוחד בשומר, שהיות וכלתה שמירתו, נמצא שהשבה לרשותו אין זו השבה לרשות הבעלים, ולכן אם לא היתה ההשבה מדעת הבעלים [כלומר: לפי הוראת הבעלים] אין זו השבה, שהרי זה כמשיב לרשותו של אדם זר; אבל כשמשיב לרשות הבעלים עצמם, זה אינו ענין למה שהצריך כאן רבי עקיבא דעת בעלים, וזה הוא הדין המתבאר במשנה שם, ותלוייה במחלוקת רב ושמואל ורבי יוחנן, אם בגניבה כעין זו שאינה מדעת בעלים, אם צריכה

מתניתין היא בפרק הגוזל, דתנן הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו, לא ידעו בו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו ומנו את הצאן והיא שלימה פטור מלשלם, ואיפליגו בה רב ושמואל ורבי יוחנן, ופרישנא התם".

וביאור מה שהביא דברי רב ושמואל ורבי יוחנן, הוא: שנחלקו רב ושמואל עם רבי יוחנן בגניבה שהיתה שלא לדעת בעלים אם צריכה השבה מדעת בעלים כמו גניבה מדעת הבעלים, או שזו אינה צריכה כלל דעת בעלים; [ועוד נחלקו רב עם שמואל ורבי יוחנן בגניבה מדעת, האם צריכה דעת בעלים ממש, או די שמנו את כיסם ואת עדרם לאחר ההשבה ומצאום שלמים והוא הנקרא: "מנין פוטר"], ופסק הרי"ף שם כרבי יוחנן בגניבה שלא מדעת בעלים, שהיא אינה צריכה דעת בעלים כלל.

ג. ולכאורה צריך ביאור לשון הרי"ף, שכתב: "אלא מיהו כי קא סבר רבי עקיבא דבעינן דעת בעלים, הני מילי בשומר שגנב וגזל מרשותו, וכגון המפקיד חבית אצל חבירו וכיוצא בו", ולכאורה תמוה, שהרי כך היה לו לומר: "אלא מיהו כי קא סבר רבי ישמעאל לא בעינן דעת בעלים, הני מילי בשומר שגנב וגזל מרשותו", שהרי כך הוא הפירוש לפי הריטב"א ורש"י, שבכל מקום צריך דעת בעלים, ורק שבשומר יש כאן דעת השומר שהיא כמו דעת הבעלים; ואילו הרי"ף כתב בהיפוך, ומשמעות לשונו היא: אפילו רבי עקיבא לא הצריך דעת בעלים אלא דוקא בשומר, ולא בגנב שגנב מבית הבעלים.

עוד מדוקדק בלשון הרי"ף, שלא כתב כמו הריטב"א ורש"י, שהנידון אם כלתה שמירתו או לא היא לענין אם "דעתו כדעת הבעלים",

מחזירו לרשות בעלים עצמן אין צריך דעת בעלים, ומשום שהיא גניבה שלא לדעת בעלים, וכרבי יוחנן], ומה שאמר רבי עקיבא שצריך דעת בעלים, היינו משום שכלתה שמירתו, ואם לא שהבעלים אומרים לו להשיב שם, אין זו השבה, ואין זה מדין "דעת בעלים"; וזה כפירוש שנתבאר לעיל, ולא כהריטב"א שלכולי עלמא צריך "דעת בעלים"; וראה שם — בד"ה דתניא — שסיים, שכן כתב הרי"ף.

ח. ולסיכום:

דעת הריטב"א: גניבה זו היא בכלל הגניבות שהשבתם צריכה "דעת בעלים", [כלומר: "ידיעת בעלים"], ומחלוקתם היא, אם דעת שומר כדעת בעלים, וזה תלוי בנידון אם כלתה שמירתו או לא, [ויש להסתפק: אם הריטב"א מפרש את סוגייתנו כדעת רב ושמואל, או שמא סובר הריטב"א, שגניבת השומר מביתו שלו שהיתה לדעתו שלו, חשובה היא כגניבה מדעת בעלים, שהיא צריכה דעת בעלים לכולי עלמא, וכאשר כתב סברא זו ב"שלטי גבורים" כאן בדעת הרי"ף, ראה שם].

דעת הרי"ף והר"ן: גניבה זו היא מסוג הגניבות שאינן צריכים דעת בעלים ["ידיעת בעלים"]; ומחלוקתם היא אם השבה לרשות שומר שגנב, חשובה השבה או לא, ומשום שאם כלתה שמירתו אין זו השבה כלל; רק שאם השיב לשם מדעת בעלים, דהיינו שהבעלים אמרו לו להשיב לשם, ודאי השבה היא, [ניתכן לפרש, ש"דעת בעלים" היינו שרצונם בהמשך שמירתו של השומר, ואם כן הוי השבה, כי יד השומר כיד הבעלים]; ובנידון זה, אם כלתה שמירתו או לא, נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא.

ט. בירור דעת רש"י:

ראה כבעל המאור בכבא קמא שם, שכתב לפרש לפי מסקנת הגמרא שם, שבשני ענינים נחלקו [ועל דרך שחשבה הגמרא שם בתחילה

היא דעת בעלים, והלכה כרבי יוחנן שהיא אינה צריכה.

ו. **ואם כן מבואר לשון הרי"ף כאן:** "כאילו לא החזיר דאמי, דעדיין ברשותיה קיימא". וזה הוא גם מה שכתב הרי"ף: "אלא מיהו כי קא סבר רבי עקיבא דבעינן דעת בעלים, הני מילי בשומר שגנב וגזל מרשותו, וכגון המפקיד חבית אצל חברו וכיוצא בו, אבל גנבא בעלמא דשקיל לגניבותה מבי מריה, לא איפליגו ביה רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אלא הא מילתא מתניתין היא בפרק הגוזל, דתנן הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו, לא ידעו בו הבעלים לא כגניבתו ולא כחזירתו ומנו את הצאן והיא שלימה פטור מלשלם, ואיפליגו בה רב ושמואל ורבי יוחנן, ופרישנא התם", [ומשמעות הלשון כאן, היא, שפירוש הרי"ף במחלוקתם, היא אף לרב ושמואל, ופרט זה צריך בירור].

ז. **וכפירוש הזה מבואר בר"ן כאן, ד"ה דתניא, שכתב:** "בהא פליגי: דרבי ישמעאל סבר, דשומר זה לא כלתה שמירתו, ונמצא שכשהחזירו ברשות עצמו הרי הוא כאילו החזירה לבעלים, ומשום הכי אינו צריך דעת בעלים, ורבי עקיבא סבר, דמשעה שגנב כלתה שמירתו, שאילו היו הבעלים יודעים בדבר אז, לא היו חפצים שיהיה שומר שלהם, ונמצא שכשהחזירו לרשות עצמו שלא מדעת בעלים, הרי הוא כאילו לא החזיר כלל, ומשום הכי אמר רבי עקיבא שצריך דעת".

ועוד כתב הר"ן בד"ה ורבי: "וכבר כתבנו, שכל זה אינו ענין אלא בשומר שגנב מרשות עצמו, אבל מרשות בעלים ממש, היינו מתניתין דבגונב טלה מן העדר, וסוגיא דאמר עלה בסוף בבא קמא, והכי הוא מסקנא דמילתא דהתם ... אם לא ידעו הבעלים כגניבתו, אפילו מנין אינו צריך", וזו היא שיטת רבי יוחנן שם.

הרי מבואר מכל זה, שלכולי עלמא אם

לפרש ששתי מחלוקות הם, ולא חזרה בה הגמרא לגמרי]:

האחד: "טלה מן העדר", ובוזה נחלקו כשגנב השומר מן העדר שלו; ומיהו "דעת בעלים" שאנו צריכים לה, אינה דעת בעלים הנצרכת בכל השבה, ואף לא כהבנת הרי"ף, אלא על פי מה שאמר רב חסדא שם, שבהמה הנגנבת מבית בעלים צריכה דעת בעלים משום ד"אנקטינהו ניגרא ברייתא" [כלומר: הרגלה לצאת חוץ, וצריכה שמירה מיוחדת], ולכך יש להודיע לבעלים; ובוזה נחלקו, אם דעת השומר כדעת בעלים כי לא כלתה שמירתו, או שמא כלתה שמירתו ואין דעתו כדעת בעלים.

השני: "סלע מן הכיס", ובוזה נחלקו כשגנב אותו מבית בעליו, וביאור מחלוקתם הוא [כאשר סברה הגמרא בתחילה לפרש כן "סלע מן הכיס"], אם גניבה מדעת בעלים צריכה דעת ממש או שאף "מנין פוטר", וסתם סלע מן הכיס שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, הרי הוא יודע שכבר הושב אליו הסלע, אלא שאין זה אלא מנין, ונחלקו אם "מנין פוטר" או לא.

ופשטות לשון רש"י שם, נראה שאף הוא מפרש כן, שהרי זה לשון רש"י שם: "בגונב מרשות בעלים הכולי עלמא לא פליגי, דסבירא להו כרב חסדא [שאמר: שלא מדעת צריך דעת], כדמפרש טעמא משום דאנקטיה ניגרי ברייתא, והכא בשומר שגנב מרשות עצמו עסקינן, ובעי למפטר נפשיה מן הבעלים בטענת גניבה או אבידה, וכולי עלמא כרב חסדא, דאמר שלא מדעת צריך דעת; רבי עקיבא סבר: כיון שנעשה גנב כלתה שמירתו, דתו לא מהימן להו לבעלים, דהא הוה ליה גונב שלא מדעת צריך דעת, ולא אמרינן סגיא בדעת שומר, והא איהו ידע בחזירתו"; הרי מבואר בהדיא כדברי בעל המאור, שבשומר אנו עוסקים בטלה דוקא, ודעת הבעלים היא משום דינא דרב חסדא; ואם כן בהכרח שלא חזרה בה הגמרא, ממה שסברה

בתחילה שב"סלע מן הכיס" חולקים הם אם מנין פוטר בגניבה מדעת.

ולכאורה היה נראה סייעתא לזה גם מדברי רש"י כאן, שהרי סתם רש"י ולא הזכיר שמחלוקתם היא בשומר דוקא, ומזה היה באמת משמע, שכוונת הגמרא כאן אינה למה שנחלקו ב"טלה מן העדר", אלא למה שנחלקו ב"סלע מן הכיס".

אך כל זה אינו בפשוטו, כי אדרבה לפי פירוש רש"י שם, אין מובנת כלל סוגייתנו: מה ענין משנתנו למחלוקת של רבי ישמעאל ורבי עקיבא?! שהרי משנתנו עוסקת בשומר שהיא גניבה שלא מדעת, ואין כאן אפילו מנין; ואין לדמותו לא לנידון "טלה מן העדר" שהרי משנתנו עוסקת בחבית; ולא ל"סלע מן הכיס" שהרי מחלוקת זו היא בגניבה מדעת ואם צריכה היא מנין, ואילו משנתנו עוסקת בגניבה שלא מדעת, ואין בה מנין; וביותר, שאם בטלה מן העדר מה שצריך דעת הוא רק משום סברתו של רב חסדא, אם כן משמע שבגניבה מבית שומר שהיא גניבה שלא מדעת אפילו "דעת בעלים" אין צריך, ואם כן בחבית בבית שומר — שבה עוסקת משנתנו — מן הדין שלא יהיה צריך דעת לכולי עלמא; [ועוד יש לעיין, כיון שסוף סוף נחלקו רבי עקיבא ורבי ישמעאל אם כלתה שמירתו או לא, אם כן מנין לסוגייתנו לתלות את דין משנתנו במחלוקת רבי עקיבא ורבי ישמעאל אם צריך דעת בעלים, והרי יש לתלות את דין משנתנו במחלוקתם השניה אם כלתה שמירתו או לא, אבל דעת בעלים צריך]. וכל זה צריך ביורו בדברי הבעל המאור שם, שהרי אף לדבריו צריכה סוגייתנו ביאור; וראה גם בתוספות הרא"ש לקמן מג ב, ושם הביא גם את דברי רש"י בכבא קמא.

ומיהו, לפי מה שכתב ה"פני יהושע" שם בכוונת רש"י, שאין כוונתו לומר שב"טלה מן העדר" בלבד נחלקו בשומר שגנב, אלא דחק

(1) הבעלים.

ברישא: "המפקיד חבית אצל חבירו ולא יחדו לה הבעלים מקום", דמשמע: אבל אם יחדו לה הבעלים מקום, כי אז חייב הוא

ומקשינן: אי רבי ישמעאל, מאי איריא

דעת בעלים, והכא דהשומר החזירה לרשות עצמו, כיון דלא מהימן ליה אין דעתו כדעת בעל הבית, אבל על כל פנים רשותו של שומר, עדיין מחשבא רשותו של בעל הבית, ראה שם.

ב. והנה לעיל מ ב בהערה 15, נתבאר שלש שיטות בשם הראשונים, למה אם כלתה שמירתו של שומר, אינו יכול להשיבו לרשות השומר: שיטת הריטב"א: היות וצריך השבה "לדעת בעלים", לכן אם כלתה שמירתו של שומר אין מועילה השבה לרשותו, כי אין כאן "דעת בעלים"; ולפי פירוש זה שפיר יש לומר, דבאמת לא כלתה שמירתו של שומר, ועדיין חייב הוא בשמירה ובאחריות הדבר, אלא שמכל מקום אין הוא נאמן לבעלים, שתהיה השבה לדעתו כהשבה לדעת הבעלים, וכמו שנתבאר.

שיטת הרי"ף: כיון שהיתה הגניבה שלא לדעת בעלים באמת אין צריך "דעת בעלים", אלא שאם כלתה שמירתו של שומר, אין השבה לרשותו חשובה השבה כלל; ולפי פירוש זה אין מקום למה שהסביר ה"קהלות יעקב"; ומיהו אכתי יש לומר, ששומר גמור הוא, ומכל מקום לענין השבה לרשותו, היות ואינו נאמן לבעל הבית, אין רצון הבעלים שישביבו לרשותו, אם כי עדיין ידו כיד בעל הבית.

שיטת הבעל המאור [לפי הסוגיא בבבא קמא שתלתה את מחלוקתם ב"כלתה שמירתו"]:
 "דעת בעלים" הוא משום שהבהמה הרגלה לצאת וצריכה היא שמירה מיוחדת, ולכן צריך שישביבו מדעת הבעלים; ולפי פירוש זה לא די שאין מקום לסברתו של ה"קהלות יעקב", אלא שבפשוטו מוכרח שכלתה שמירתו לגמרי, ואין הוא אחראי כלל על הבהמה, שאם לא כן, כיון שאחריות השמירה היא עדיין על השומר, הרי

בכוונת רש"י שצריך דעת בעלים משום "דעת בעלים בהשבה", ורש"י לרווחא דמילתא נקט שצריך דעת בעלים משום דינו של רב חסדא, אם כן לא קשה מדברי רש"י שם.

אלא שאף לדבריו אכתי צריך עיון סתימת לשון רש"י כאן; אך ראה בבעל המאור שם, שכתב במסקנת דבריו, שאותה סוגיא אינה להלכה, ובאמת חלקו אפילו בגונב מבית בעלים, ושם ביאר גם את סוגייתנו על פי שיטתו זו, [הובא חלק מדבריו ב"אוצר מפרשי התלמוד" עמוד תשצד ד"ה אכן דעת בעל המאור], ואפשר, שזו היא שיטת רש"י, ולכן לא הזכיר שהמחלוקת היא דוקא בשומר, ואכן ראה ב"אוצר" שם בציון 27 בשם "מעין החכמה", שכתב לדקדק בשיטת רש"י כדברי בעל המאור, מדבריו לקמן מו א ד"ה צריך; ועל כל דברי הבעל המאור שם, ראה מה שהשיג עליו הרמב"ן, ובמה שכתב שם רבי עקיבא איגר באריכות לבאר את הבעל המאור, שבפשוטו הם קשיי הבנה, וכמו שכתב רבי עקיבא איגר].

1. א. על פי לשון רש"י בבבא קמא קיה ב ד"ה ר"ע סבר: "כיון שנעשה גנב כלתה שמירתו, דתו לא מהימן להו לבעלים".

וב"קהלות יעקב" [הנדמ"ח סימן מ, ראה שם בד"ה וואולם] צידד לומר, שלא כלתה שמירתו אלא לענין דעת שומר כדעת בעל הבית, דבזה, כיון דהשומר כבר לא מהימן ליה לבעל הבית, אין דעתו כדעת בעל הבית, וגולן הרי צריך השבה לדעת בעלים, ומשום הכי לא מהני מה שהחזיר השומר לרשות עצמו, דהא חסר השבה לדעת בעלים, ומשום דכל הגזלנים אינם נפטרים בחזרה לרשות בעלים אלא אם כן היה

של המשנה, לא מיבעיא יחדו והחזירו למקומה שהוא פטור דהרי מקומה הוא, וכיון שבאותו מקום החזירה, חזרה גמורה היא; אלא אפילו לא יחדו לה הבעלים מקום דלאו מקומה הוא, מכל מקום השבה היא, דלא בעינן דעת בעלים.⁽⁵⁾ ומקשינן: והרי אימא סיפא דמשנתנו,

באונסיה אף לאחר שהחזירה! (2) והרי אפילו יחדו לה הבעלים מקום, נמי — כיון שהחזירה למקום שייחדו — (3) יש לו להיות פטור! (4)

ומשינינן: אין כוונת המשנה ברישא לומר שאם יחדו לה הבעלים מקום יהא הדין שונה, אלא להיפך: לא מיבעיא קאמר התנא

חייב; אלא כוונת הגמרא להקשות על דיוק הלשון, שהיות וכתוב ברישא "לא יחדו", הרי משמע שבייחדו אין הדין כן; ועל קושיא זו שפיר יש לומר: "לא מיבעיא קאמר".

3. ריטב"א, וראה שם מה שהכריחו לזה.

4. כתבו התוספות [וכן הוא בפירוש רבינו חננאל], לפרש את המקור דפשיטא לגמרא שאפילו יחדו נמי, ממה שנקט רבי ישמעאל "טלה מן העדר" ו"סלע מן הכיס", ומשמע שלכן נקט רבי ישמעאל שני אופנים אלו, דסתם טלה לא יחדו לו מקום, אלא הולך ממרעה למרעה, וסתם סלע יחדו לו מקום בכיס, והכיס יחדו לו מקום בתיבה; וראה מהרש"א על דבריהם, הובא בהערות שב"חברותא" על התוספות, ראה שם.

אבל הריטב"א כתב: "פירוש, דסתם סלע מן הכיס יחדו לה הבעלים מקום; ועוד, דכיון דטעמא דידיה משום דלא כלתה שמירתו, כך היא יחדו כמו לא יחדו".

5. הנה לעיל מ ב בהערה 15 נתבארו שני אופנים בביאור מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא לפי דעת סוגייתנו:

האחד: גניבה זו היא בכלל הגניבות שהשבתם צריכה "דעת בעלים", ומחלוקתם היא אם דעת שומר כדעת בעלים, וזה תלוי בנידון אם כלתה שמירתו או לא.

הוא זה שצריך לשומרה את השמירה המיוחדת, ולו צריך להודיע ולא לבעלים; [וראה ב"שיעורי רבי שמואל" אות רפג, שפשטות לשון רש"י משמע, שעדיין שומר הוא; ויש לעיין בזה, כיון שדברי רש"י שם הם בפשיטות כדברי בעל המאור, וכמבואר בהערה שם].

ג. ב"שיעורי רבי שמואל" אות רפג, הוכיח מדברי הראשונים, שאין זה משום חסרון נאמנות, ולא כמו שכתב רש"י, והוא ממה שכתבו הראשונים בסוגיא כאן, גבי שומר השואל שלא מדעת, שאם הלכה ש"גולן" הוא, כי אז כלתה שמירתו, ואם אינו גולן, כי אז לא כלתה שמירתו; ואם סיבת ההפקעה היא משום שאינו נאמן לבעלים, אם כן במציאות הדבר תלוי, ואינו תלוי בנידון אם שואל שלא מדעת גולן הוא, או לא; ולפי שיטתם משמע, שהנידון הוא, כי היות ונעשה עליו גולן, סובר רבי עקיבא שזה מפקיע ממנו שם שומר.

ד. כתב הריטב"א בסוגייתנו: רבי ישמעאל סבר, שומר שגנב מרשותו, כל זמן שלא חסר כלום לא כלתה שמירתו, ועדיין הוא שומר של בעלים; וצריך ביאור כוונתו].

2. אין כוונת הגמרא לשאול: "מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא", דהיינו: מאי שנא שברישא — כשלא יחדו — הוא פטור, ומאי שנא בסיפא — כשיחדו — שהוא חייב, שהרי אם כן, אי אפשר לומר כתירוקן הגמרא: "לא מיבעיא קאמר", שהרי בסיפא מבואר שבייחדו הוא

שמבואר בה, שביחדו משתנה הדין, דקתני בסיפא: יחדו לה הבעלים מקום, וטלטלה ונשברה, בין מתוך ידו בין משהניחה במקום שיחד לה, (6) לצורכו חייב, לצורכה פטור.

ואי הסיפא רבי ישמעאל היא, מה לי יחדו לה הבעלים מקום והשיבה למקומה, מה לי לא יחדו!?

אלא בהכרח שהסיפא אינה דעת רבי ישמעאל, אלא אתאן לרבי עקיבא, דאמר: בעינן דעת בעלים.

ומקשינן: אי הסיפא רבי עקיבא היא, מאי

איירא יחדו שהוא חייב, והרי אפילו לא יחדו נמי, (7) יש לו להתחייב כיון שהשיבה שלא מדעת בעלים!?

ומשנינן: אין כוונת המשנה בסיפא, לומר שהוא חייב דוקא בשיחדו לה הבעלים מקום, אלא להיפך: לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא לא יחדו והחזירה שלא מדעת בעלים שהוא חייב, דלאו מקומה המיוחד הוא, אלא אפילו יחדו לה הבעלים מקום והחזירה לשם נמי דמקומה הוא, מכל מקום בעינן דעת בעלים. (8)

ומאחר שמהסיפא מוכח שרבי עקיבא היא, אם כן תיקשי: וכי רישא רבי רבי ישמעאל

שמירתו; אין הדבר כן, אלא: לא בעינן דעת בעלים, כלומר: אף השבה לרשות שומר שגנב השבה היא, ומשום דלא כלתה שמירתו. אך לפי הפירוש הראשון, שבגניבה זו אפילו כשהוא משיב לרשות הבעלים עצמן צריך דעת בעלים, אם כן אף כשהחזירה למקום שיחדו לה הבעלים, אין זה מועיל אלא לפי סברתו של רבי ישמעאל שדעת שומר כדעת בעלים, ואם כן האיך אמרינן: "לא מיבעיא", והרי אף זה עצמו תלוי במה שבא רבי ישמעאל לומר שלא כלתה שמירתו?! וראה מה שיתבאר בהערה 14.

6. כך סבורה הגמרא לפרש לפי קושייתה, וכמבואר בהמשך הסוגיא.

7. כתבו התוספות, שהכרח הגמרא שלדעת רבי עקיבא אפילו לא יחדו הוא חייב, הוא ממה ששנינו במחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא "טלה מן העדר", וסתם טלה מן העדר לא יחדו לו הבעלים מקום.

8. ראה היטב מה שנתבאר בהערה 5.

השני: גניבה זו היא מסוג הגניבות שהשבתן אינה צריכה "דעת בעלים"; ומחלוקתם היא אם השבה לרשות שומר שגנב חשובה השבה או לא, ומשום שאם כלתה שמירתו אין זו השבה כלל, רק שאם השיב לשם מדעת בעלים ודאי השבה היא; ובנידון זה אם כלתה שמירתו או לא, נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא.

ויש להעיר בזה על פי דברי האחרונים:

דהנה, לפי הפירוש השני ניחא היטב דברי הגמרא, וכך אמר רבי ישמעאל: לא מיבעיא אם יחדו לה הבעלים מקום והחזירה למקומה דודאי מהני, ומשום, שאף אם תאמר שלא כדעתי, אלא שכלתה שמירתו של שומר, מכל מקום כשהחזיר למקום שיחדו לה הבעלים, הרי מקומה היא, כלומר: כיון שאמרו לו הבעלים "השאינני מקום זה" הרי זו השבה לרשות הבעלים עצמם, ולא איכפת לן שכלתה שמירתו של שומר; אלא אפילו אם לא יחדו לה הבעלים מקום, דלאו מקומה היא, ואין זו השבה מחמת עצמה אלא אם כן רשות השומר היא, ואם כן שמה תאמר: אם לא אמרו לו הבעלים להחזירה לשם, אין זו השבה כי כלתה

היא, וסיפא רבי עקיבא היא?!

ומשנינן: אין, דאמר רבי יוחנן: מאן דמתרגם לי את המשנה העוסקת בדין "חבית" אליבא דהוה תנא מובלנא מאניה בתריה לבי מסותא, [מי שיפרש לי את הרישא ואת הסיפא כשיטת תנא אחד, אוכיל אחריו את כליו לבית המרחץ].⁽⁹⁾

הגמרא מביאה כאן פירושים שאמרו אמוראים במשנה, כדי לבאר שאין צורך לפרש את המשנה כשיטת שני תנאים, וכולם מכוונים לדבר אחד, וכפי שיתבאר בסוף דבריהם; אלא שהאמוראים חלוקים ביניהם בפרט אחר, והוא כיצד לפרש את תחילת המשנה, שמבואר בה, שאם טלטלה לצורכו חייב הוא באונסיה עד שישבנה; ובתחילה מפלפלת הגמרא בפרט זה שבדבריהם, ורק לאחר מכן מסיימת הגמרא להביא את הפירוש בסיפא שבו לא נחלקו.⁽¹⁰⁾

תרגמה [פירש את משנתנו] רבי יעקב בר אבא קמיה דרב: זו ששנינו שאם טלטלה לצורכו הרי הוא חייב באונסיה, היינו שהגביהה ונטלה לחבית על מנת לגזלה כולה; והרי הוא נעשה עליה גזלן משום דין "שליחות יד" שחייבה התורה את השומרים אפילו אם נאנס הפקדון לאחר שליחות ידם, וכמבואר בפרשת השומרים [משפטים כא], שהשומרים – הבאים ליפטר מאוננסים – נשבעים: "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו".⁽¹¹⁾

תרגמה רבי נתן בר אבא קמיה דרב למה ששנינו שאם טלטלה לצורכו נתחייב באונסיה, דהיינו בכגון שנטלה והגביהה לחבית על מנת לשלוח בה יד, כלומר: על מנת ליטול ממנה מקצתה לעצמו, ואף שלבסוף לא נטל; ומדין "שליחות יד" הרי הוא נעשה גזלן על כל החבית.

11. הרחבה בביאור חידוש התורה ב"שליחות יד":

ב"חידושי רבי שמואל" סימן כה, כתב, שמסוגיינתו מבואר, דהא דהשולח יד בפקדון נעשה עליו גזלן, חידוש הוא שחידשה התורה בשומרים, ואינו מדין גזלן בעלמא; והביא מדברי הראשונים כמה שיטות, למה באמת צריכים אנו לחידוש זה:

שיטת הר"ן [מובאים דבריו בהערה 13]: החידוש שנתחדש בשליחות יד, הוא במקום שהגביה את החבית על מנת ליטול ממנה רביעית, שמצד דין גזילה בעלמא, אינו נעשה גזלן אלא על הרביעית, ובשומרים נתחדש מדין שליחות יד שנעשה על ידי זה גזלן על כל החבית, [וכן כתב ב"תורת הכרי" סימן רצב

9. כלומר: אודה לו שהוא גדול ממני, ושראוי אני לשמשו כתלמיד לרב, וכעין זה בכבא קמא כ ב, שאמר רמי בר חמא "לכי תשמש לי [אשיכך]", כלומר: כשתודה לי שאני גדול ממך בתורה, תורת חיים; וראה בהקדמת "שערי יושר" ביאור דברי הגמרא שם.

10. וכתבו המפרשים, שדברי אמוראים אלו לא נאמרו כהמשך לשקלא וטריא דלעיל, אלא שמעצמם באו לפרש את כל המשנה, ולכן הביאה הגמרא את כל דבריהם, אף שתחילת דבריהם אינו ענין לשקלא וטריא דלעיל; [וראה עוד ביאורים אחרים בזה, ב"אוצר מפרשי התלמוד"].

ושנטלה על מנת לגזול, קסבר: אם הגביהה על מנת ליטול ממנה מקצת ולא נטל אינו חייב באונסי הפקדון, כי שליחות יד צריכה חסרון, אין השולח יד בפקדון חייב, אלא אם כן נתכוין לחסרה, ואכן חיסרה.

ומפרשת הגמרא במאי קמיפלגי אמוראים אלו: בשליחות יד אם היא צריכה חסרון הוא דקמיפלגי: (12) מאן דאמר — רבי יעקב בר אבא —

ד"ה והנראה לי, בשיטת רש"י]. שיטת הריטב"א [כאן ד"ה תרגמה, הובא ב"שיטה מקובצת", ומובאים דבריו בהערה 13]:

12. א. כתב הר"ן ד"ה הא: "אפילו מאן דאמר אינה צריכה חסרון הני מילי לומר שאם הגביה על מנת לחסרה הרי הוא כאילו חסרה, אבל ... ליכא חסרון כלל ואינו עתיד לבוא ... נמצא שאין כאן שליחות יד"; וכן כתב הריטב"א כאן ד"ה תרגמה: "השולח יד בפקדון, דעתו ליטול ולחסר את הכל או מקצת ... ובזה נחלקו אם צריך חסרון לחייבו באונסין אם לאו", הרי שדעת לחסר ודאי בעינן; וכן מבואר ב"נמוקי יוסף"; וכן כתב הטור בתחילת סימן רצב [והועתק במחבר שם]: "שליחות יד אינה צריכה חסרון, רק שגיבהנו כדי להשתמש בו תשמיש שמחסרו אז מתחייב כאילו חסרו, אבל הגביה לעשות תשמיש שאינו מחסרו, אינו חייב משעת הגביהה ...".

ב. בסוף הפרק איתא בגמרא, שהגביה את החבית על מנת ליטול ממנה רביעית, הרי הוא חייב אף על פי שלא נטל, ואפילו למאן דאמר: "שליחות יד צריכה חסרון", ומשום שניחא לו שלא ליטול כעת את הרביעית מתוך החבית, כי טוב הוא לה שתשתמר בתוך שאר היין שבחבית כדי שלא תחמיץ; וכתב שם הריטב"א לבאר: "דבעלמא שליחות יד צריכה חסרון, דכל כמה שלא חסרה אמרינן שלא גמר בדעתו לגזול, ומהדר הדר ביה, אבל הכא אינה צריכה חסרון, ומה שלא נטל אינו מפני שלא גמר

שיטת הריטב"א [כאן ד"ה תרגמה, הובא ב"שיטה מקובצת", ומובאים דבריו בהערה 13]: חידוש דין שליחות יד הוא בנוטל על מנת לשלם לבעלים, שמכל מקום נעשה עליו גזלן ומתחייב באונסים, אבל בשאר אדם — סובר הריטב"א — שאם גזל על מנת לשלם, אינו נעשה גזלן, ורק בשומרים חשוב הוא כשולח יד, ומתחייב באונסים; וראה ב"שיעורי רבי שמואל" שם, שהאריך בכיבור השיטות בענין זה, אם הגזול על מנת לשלם הרי הוא גזלן או לא, ראה שם; ויש להעיר, שכל מה שיש ללמוד מדברי הריטב"א בענין זה, יש ללמוד גם מדברי הרשב"א בד"ה והא לא חסרה].

ושיטת התוספות מוכחת מתוך דבריהם כאן בד"ה שנטלה והגביהה, שקושיא מעיקרא ליתא, כי שומר אינו נעשה "גזלן" היות וידו כיד הבעלים, ואם לא שחידשה התורה דין שליחות יד לא היה נעשה גזלן כלל. ובביאור דבריהם: יש מפרשים: שהוא משום שיד השומר כידו של בעל הבית ואין כאן קנין או מעשה גזילה; ויש מפרשים: משום ד"בהיתירא אתי לידה", הובאו דבריהם ב"חברותא" שעל התוספות.

והנפקא מינה בין השיטות היא, באיזה אופן נחלקו האמוראים — בסוגייתנו — אם "שליחות יד צריכה חסרון"; שלפי שיטת התוספות אין כלל לחייב שומר אלא על ידי חסרון לדעת הסובר "שליחות יד צריכה חסרון"; ולשיטת הריטב"א [והרשב"א], רק באופן שהוא על מנת לשלם נחלקו אם היא

ומאן דאמר – רבי נתן בר אבא – שנטלה על מנת לשלוח בה יד, **קסבר**: שליחות יד אינה צריכה חסרון, וכל שהגביהה על מנת לחסרה, הרי הוא חייב אף על פי שלא חיסרה בפועל –

ולכן: רבי יעקב בר אבא הסובר שהיא צריכה חסרון, אינו יכול לפרש שמשנתנו עוסקת כשלא נתכוין לגזול את כולה אלא רביעית ממנה, שאם כן הרי לא יתחייב אלא אם כן חיסר את הרביעית ונטלה לעצמו, ומשנתנו הרי לא משמע שהיא עוסקת באופן זה; ובהכרח שטלטלה ונתכוין לגזול את

כולה, ואז הוא אכן חייב מדין "שליחות יד", שהרי יש כאן חסרון, כיון שנטל את כולה לעצמו. (13)

מתקוף לה רב ששת לשני הפירושים שנאמרו:

מידי נטלה קתני, דמשמע שנטלה על מנת לגזול הימנה את כולה או את מקצתה?! והרי "טלטלה" קתני?! ולשון זו אין במשמעה שרצה לגזול הימנה את כולה או את מקצתה, אלא שנטלה לתשמיש בעלמא.

בדעתו לגזול, אלא לפי שהיין אינו משתמר אלא בכלי מלא הניחו שם, וכיון דכן הוה ליה כאילו נטל כבר, וחזר והניחו שם להשתמר; ומיהו מדברי הר"ן שהובאו בהערה 13 אות ב, אין נראה כן.

13. **הרחבה בשיטות הראשונים בביאור הסוגיא**:

א. השמועה נתבארה בפנים על פי התוספות; והטעם שהוצרכו לפרש כשהגביהה על מנת לגזולה כולה שהוא משום שליחות יד, ונטילת כולה היא החסרון, ולא פירשו כפשוטו, שחיובו הוא מדין "גזלן", פירשו האחרונים, שלדעתם אין שומר יכול להתחייב מדין גזלן, אלא מדין "שליחות יד" בלבד, וכפי שהובא בהערה 11, ונתבארה שיטתם בהרחבה ב"חברותא" שעל התוספות בהערות.

ולכאורה צריך ביאור: כיון שהגביהה את החבית על מנת ליטול ממנה רביעית, אם כן כבר חיסר את הרביעית, כי מה לי הגביהה על מנת לגזולה כולה שהגביהה זו נחשבת "חסרון", לבין הגביהה על מנת ליטול ממנה רביעית, שלא תהיה אותה רביעית חשובה כנחסרה, ואם כן

אפילו למאן דאמר "שליחות יד צריכה חסרון", למה לא יתחייב על כל החבית מדין שליחות יד, שהרי חיסר את הרביעית!?

וכתב לבאר ב"ברכת אברהם" [בד"ה תד"ה שנטלה]: דבאופן שלקח את כל הפקדון לעצמו, הפסיק לשמור לחבירו, והוה כנוטל לרשותו מרשות בעל הבית ככל גזילה, אבל אם דעתו להוציא מקצת מכל הפקדון, הרי דממשיך לשמור לבעלים ונשאר במצב של פקדון, אלא שבדעתו להוציא חלק מהפקדון, ובזה כל זמן שלא הוציא עדיין ליכא גזילה, כיון דעדיין הוה חלק מפקדון; וראה היטב ב"חידושי רבי מאיר שמחה" כאן בביאורו על דברי רש"י בסוף הפרק, שיש ללמוד מדבריו סברא זו.

ב. שיטת הר"ן:

כתב הר"ן בד"ה הא: "הני אמוראי דפליגי אי שליחות יד צריכה חסרון או אינה צריכה חסרון, בהא קמיפלגי, דמאן דאמר צריכה חסרון, סבר, שמה שחידש הכתוב לומר שמי שגזל מקצת פקדון יהא חייב על כולו [כלומר: שהגביהה את כל הפקדון על מנת לשלוח יד במקצתו], חידוש הוא, ואין לך בו אלא חידושו בלבד; הילכך, דוקא בשחטר ממש, עשה

אלא אמר רב ששת: הכא במשנתנו במאי עסקינן: כגון שטלטלה והגביהה להביא עליה

גזולות, ובזה לבד נעשה עליה גזלן, ומשום דקא סבר התנא של משנתנו: שואל שלא

למקצתה ככולו, אבל הגביה על מנת לחסרו ולא חסר, לא עשה מקצתו ככולו; ולפיכך, אף על פי שהמגביה על דעת לגזול כולו חייב [אף על פי שאין בו חסרון], מגביה על דעת מקצתו [ולא חיסרון], אינו מתחייב על כולו [עד שיחסרון], לפי שאינו מדין אלא מגזירת הכתוב, ואין לך בו אלא חידושו, ומאן דאמר אינה צריכה חיסרון סבירא ליה דלא שנא ...".

ומבואר מדברי הר"ן שהוא חלוק על התוספות בשלשה דברים:

ולשיטתו: אם הגביה על מנת לגזולה חיובו הוא מדין "גזלן", ואין צריך להגיע לחידוש "שליחות יד", ודלא כהתוספות; ולא עוד, אלא שאי אפשר כלל לחייבו מדין "שליחות יד" למאן דאמר שהיא צריכה חיסרון, ומשום שגזילת כולה לעצמו אין זה חשוב "חסרון", וכמבואר בהדיא מתוך דבריו, [וראה ב"ברכת אברהם" שם].

עוד משמע מדבריו, שהנוטל את החבית על מנת ליטול ממנה רביעית לעצמו הרי הוא נעשה גזלן על אותה רביעית, רק שאינו מתחייב על כולה, וזה הוא שלא כדעת התוספות לפי מה שנתבאר בדבריהם, שגזילה על מנת ליטול רביעית אינה גזילה כלל.

ג. שיטת הריטב"א [וראה גם ברשב"א ד"ה והא לא חסרה]:

כתב הריטב"א בד"ה תרגמה: "ושלושה דברים הוזכרו כאן במאי דקתני מתניתין "לצורכו": או שנטלה לגולה, או שנטלה לשלוח בה יד, או שהיה עליה שואל שלא מדעת. וכל אחד מאלו חייב הוא באונסין, וצריכין משיכה, דבלא משיכה לא מחייבי כלל, דברשותא דמריה קיימא, וכדאמרינן לקמן: "והא לא משך". וגזלן ושואל שלא מדעת שייכי בכל אדם בין שומר

בין איניש דעלמא, אבל שולח יד ליתיה אלא בפקדון, ושמו מוכיח עליה, וכדאמר קרא גבי שומרים "אם לא שלח ידו"; והנוטל לגזול, הוא הנוטל על דעת ליטלה כולה או מקצתה לעצמו, או שיחסרנה ולא ישלם לבעלים [כלומר: הגביהה על מנת לחסרה, שלא על מנת לשלם לבעלים הרי הוא גזלן], והוא חייב באונסין מכיון שמשך לדעת כן, ואף על פי שלא חסר. והשולח יד בפקדון דעתו ליטול ולחסר הכל או מקצת על דעת לשלם לבעלים, ובזה נחלקו אם צריך חסרון לחייבו באונסין, אם לאו".

ומתבאר מדבריו שהוא חלוק על התוספות בארבעה דברים, ועל הר"ן בשלשה דברים:

האחד: לפי התוספות: שומר כשהוא "גזול" דהיינו שנוטלה לעצמו שלא על דעת לשלם, אינו חייב מדין גזלן אלא מדין "שליחות יד"; ואילו להריטב"א הרי הוא חייב מדין גזלן, ובפרט זה סובר הוא כהר"ן.

השני: לפי התוספות: "נטלה על מנת לגזולה" הכוונה שנטלה על מנת לגזולה כולה, ו"נטלה על מנת לשלוח בה יד", היינו שנטלה על מנת לגזול מקצתה, ולדבריהם זה עיקר החילוק בין הפירושים, [וכן משמע מדברי הר"ן]; ואילו להריטב"א: בין לפי פירוש ראשון ובין לפי פירוש שני, נתכוין ליטול כולה או מקצתה, ועיקר החילוק בין הלשונות הוא: שלפי פירוש ראשון נטל שלא על מנת לשלם לבעלים, ובזה הוא חייב מדין גזלן; ולפי הפירוש השני נטלה על מנת לשלם לבעלים.

השלישי: לפי התוספות: כשהוא נוטל את כל החבית לגזולה לעצמו, זה מיקרי "חסרון"; ואילו להריטב"א זה לא מיקרי "חסרון", שהרי כשנטלה על מנת לשלוח בה יד, פירש הריטב"א

מדעת גזלן הוי. (14)

וכאן מסיימת הגמרא את דברי האמוראים כולם, שהם מפרשים את הסיפא באופן שתהא כל המשנה כשיטת תנא אחד: **וכולה** [כל משנתנו, הן הרישא והן הסיפא]

רבי ישמעאל היא, הסובר: לא בעינן דעת בעלים, ולכן מבואר ברישא שאם לא יחדו לה הבעלים מקום, הרי הוא נפטר משהחזירה, וכל שכן כשייחדו לה הבעלים מקום, והחזירה למקומה; **ופיפא** המבואר בה

הוי – אף שיש לומר לכאורה ש"שואל" הוי, והוא חייב באונסין מדין שואל – כי אם לא היה אלא שואל, כי אז לא היה חייב כשהחזירה שלא למקומה, כמבואר בסיפא; וזה לשונו: "שואל שלא מדעת גזלן הוי, פירוש ובעי השבה מעליא ליד בעלים או למקומה, שלא פטר רבי ישמעאל [שלא מדעת בעלים] אלא במחזיר למקום שגנב; דאילו למאן דאמר שואל הוי, אף על גב דכולהו שומרין צריכינן דעת כדכתיבנא בפרק אלו מציאות, כיון דאמרת דשואל הוי, דכולי עלמא לא כלתה שמירתו ואין צריך דעת בעלים, ואפילו לא החזירה למקומה ממש, פטור, כיון שהיה שומר עליה בתחילה, כגון משנתנו דכיון שלא נעשה עליו גזלן וחזרה לרשותו, כחזרה לרשות בעלים ממש חשיבא, ולא בעי רבי ישמעאל שיחזיר למקום שגנב, אלא בשומר שנעשה עליו גנב או גזלן, ולהכי אוקמה הכא דסבר גזלן הוי".

ולמדנו מדבריו, שחזרה למקום שאינה מקומה שאינו מועיל אפילו לרבי ישמעאל, אין זה דין נפרד מדין "דעת בעלים" הנצרך להשבה, אלא שכאשר הוא מחזירה למקום שאינה מקומה, גם רבי ישמעאל מודה שאין דעת השומר מועילה, היות ונעשה עליה גזלן, ולכן אם שואל הוא, שודאי לא כלתה שמירתו כלל, מועילה דעתו להחזיר אפילו למקום שאינה מקומה.

ב. הנה לעיל בגמרא איתא: **"לא מיבעיא יחדו לה הבעלים מקום, והשיבה למקומה דהוא פטור, כיון דמקומה הוא, אלא אפילו לא יחדו**

שזה כולל כשנטלה על מנת לגזולה כולה, ומכל מקום אינו חייב בזה משום "שליחות יד" למאן דאמר: "שליחות יד צריכה חסרון" כמבואר בגמרא, [וכן הוא בלשון הריטב"א: הנוטל על דעת ליטלה כולה ... חייב באונסין ... ואף על פי שלא חסר], הרי שנטילת החבית לעצמו אין זה חשוב "חסרון"; [ובפרט זה סובר הוא כהר"ן; וראה היטב את סוגיית הגמרא בסוף הפרק].

הרביעי: לפי התוספות: הנוטל חבית על מנת לגזול ממנה רביעית לבד, אינו גזלן אפילו על רביעית, וזאת לבד מה שהם סוברים ששומר אינו נעשה גזלן, וכפי שנתבאר לעיל; ולהר"ן הרי הוא גזלן על רביעית; ואילו להריטב"א הרי הוא חייב מדין גזלן על כל החבית, שהרי כתב הריטב"א: "והנוטל לגזול, הוא הנוטל על דעת ליטלה כולה או מקצתה לעצמו", והרי מבואר במשנתנו שהוא חייב על כל החבית; וכן משמע גם ממה שכתב בכלל גזלן "או שיחסרנה ולא ישלם לבעלים", ומשמע כוונתו שיחסר מקצתה; וראה מה שכתב ה"חזון איש" [ליקוטין סימן כ עמוד רמה ד"ה והא]: "והא דבהגביה ליטול רביעית, יהבינן ליה דין גזלן על הכל ... הדין נותן, דאינו דין מיוחד בשומר אלא בכל אדם ... ראה שם בכל דבריו.

ובשיטת רש"י בכל זה, ראה בהערות שב"חברותא" על התוספות כאן; וולקמן מג ב ומד א בהערות.

14. פירש הריטב"א את ההכרח לומר ש"גזלן"

רועה, שהיה רועה עדרו, והניח עדרו בשעה שדרך הרועים להכנס לעיר ובא לעיר, ובא זאב וטרף שה מן העדר ונשאה לחורו לאוכלו [כדרך הזאבים], ובא ארי ודרם שה בעדר ואכלו [כדרך האריות]:

אומדין אותו: אם יכול היה להציל אילו לא היה מניח את עדרו הרי זה חייב.

ואם לאו שלא היה יכול להציל אפילו אם לא היה מניח את עדרו — פטור.⁽¹⁵⁾

אבל אם הניח הרועה מקלו ותרמילו עליה [על שה אחת מן העדר], חייב הוא על מעשי הזאב והארי, כי על ידי הנחת המקל והתרמיל נעשה הוא עליה גולן — כדמפרש ואזיל — וגולן חייב באונסים.

והוינן בה: וכי משום דהניח תרמילו ומקלו עליה, הוא חייב?! הא שקליננה [והרי נטלם ממנה]?! כלומר: אפילו אם תמצי לומר שהנחת מקלו ותרמילו עליה חשובה שליחות יד [ואף שלא משכה ועשה בה

שאם יחדו לה הבעלים מקום הרי הוא חייב אפילו אם הניחה, היינו בכגון שהניחה לחבית במקום שאינה מקומה] לא במקום שיחדו הבעלים, כי היות ולא הניחה במקום שייחדו לה הבעלים אין זו השבה כלל, ואין זה תלוי במחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא.

ופרשינן: ורבי יוחנן שנדחק לפרש את משנתנו כשני תנאים, לפיכך לא יישב כפירושי האמוראים האלו, משום דלשון המשנה בסיפא: "הניחה", במקומה משמע.

איתמר: נחלקו רב ולוי:

חד מהם אמר: שליחות יד צריכה חסרון.

וחד מהם אמר: שליחות יד אינה צריכה חסרון.

תפתיים דרב הוא דאמר: שליחות יד אינה צריכה חסרון, מהא דתניא:

הדין שהיה מקום לומר: רק כשיחדו לה הבעלים מקום והחזירה למקומה, אז אנו אומרים שהיות ו"חזרה גמורה היא" [כלשון רש"י לעיל], לכן מועילה אף דעתו של השומר לדעת רבי ישמעאל ואין אומרים לענין זה "כלתה שמירתו", אבל כשלא ייחדו לה הבעלים מקום, שאין זו חזרה גמורה כל כך, בזה יודה רבי ישמעאל שלענין זה כלתה שמירתו, קא משמע לן, שאף לענין זה לא כלתה שמירתו, ורק במקום שייחדו לה הבעלים מקום ולא החזירה למקומה, בזה אף רבי ישמעאל מודה ש"כלתה שמירתו" ואין דעתו מועילה.

15. נתבאר על פי הברייתא המובאת לקמן צו ב.

דלאו מקומה הוא לא בעינן דעת בעלים; ולעיל בהערה 5 הובאה תמיהה, מאי "לא מיבעיא" שייך כאן, שהרי בין החזירה למקומה ובין לא החזירה למקומה, הכל תלוי אם כלתה שמירתו או לא, ואין היה מקום לומר שיועיל להחזירו למקומה, ולא יועיל להחזירו שלא למקומה!?

אך לפי המבואר כאן בריטב"א הרי נראה, שאנו דנים אם מועילה דעתו של שומר גולן לפי איכותה של ההשבה, ואף שלרבי ישמעאל מועילה דעתו של שומר כשלא ייחדו לה הבעלים מקום או כשייחדו והחזירה למקומה, מכל מקום כשייחדו לה הבעלים מקום ולא החזירה למקומה, אין מועילה דעתו של שומר, ואמרינן לענין זה "כלתה שמירתו"; ואם כן הוא

ואמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב: הברייתא מחייבתו רק כשהבישה במקל ורצתה לפניו ומשיכה היא זו, והיות ועודן עליה הרי הוא חייב באונסיה.

ומדברי רב בפירוש ברייתא זו, מוכיחה הגמרא שרב סובר: שליחות יד אינה צריכה חסרון, שאם לא כן תיקשי: והא לא חסרה?!?

אלא לאו, בהכרח שמע מינה דקסבר רב: שליחות יד אינה צריכה חסרון.⁽¹⁷⁾

דוחה הגמרא את הראיה: אימא, כך תאמר בדברי רב: "שהחבישה במקל ורצתה לפניו", ואם כן היה כאן חסרון.

קנין], מכל מקום הרי מיד כשנטל ממנה את מקלו ותרמילו הרי זה כאילו החזירה.⁽¹⁶⁾

ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו אמר רב ליישב את הברייתא: אין הברייתא מחייבתו, אלא בעודן עליה, ששליחות יד היא, ושליחות יד מחייבתו באונסין שיארעו לה לאחר מכן, מאחר שלא נטלן מעליה ולא השיבה.

ואכתי הוינן בה: וכי עודן עליה מאי הוי [מה בכך]?! הא לא משכה, וכל שלא עשה קנין כגון משיכה, אין זו שליחות יד להתחייב עליה?!?

ו"אריה שאג מי לא יירא" [ריטב"א שם], ואם כן אין עצם כניסתו "פשיעה" שהרי מחמת פחד האריה נכנס, ומכל מקום אם היה יכול לקדם את האריה ברועים ובמקלות ולהציל, הרי הוא חייב; ואם לא היה יכול להציל, אין הוא חייב כיון שלא פשע בכניסתו לעיר.

16. ואם תאמר: הרי לא היתה השבה לדעת הבעלים, לזה כתב רש"י: "ואנן מוקמינן לעיל סתם מתניתין כרבי ישמעאל, שאין צריך דעת בעלים", ופשטות כוונתו לכאורה, דכיון שסתם משנה היא, הרי כך הלכה; אך ראה את לשון הרשב"א ואת לשון הריטב"א משם רש"י.

17. א. הקשה רש"י: ושמא משום "שואל שלא מדעת" הוא חייב, ולא משום שולח יד בפקדון!?

ותירץ רש"י: "לא היא, דכי אמרינן בשומרינן" שאלה שלא מדעת" בדבר שאינו כיחש וחיטר מחמת מלאכה, אבל בעלי חיים המכחישים מחמת מלאכה, תחלתו שליחות יד היא"; והר"ן כתב על זה שאין דבריו ברורים.

וכתב רש"י: "ואי משום דהניח עדרו ופשיעה היא, כלומר: ואם כן אפילו כשלא היה יכול להציל אילו לא היה מניח את עדרו ובא, מכל מקום יש לו להתחייב משום ש"תחילתו בפשיעה וסופו באונס, חייב"!?

מוקמינן לה — לדעת אב"י שם, הסובר: אין לרועה להניח את עדרו ולהכנס לעיר אפילו בשעה שדרך הרועים להכנס — דעל בעידנא דעיילי אינשי [נכנס בשעה שדרך הרועים להכנס], כדמוקמינן בהשוכר את הפועלים, כלומר: והיות ונכנס בשעה זו, אם כי אסור היה לו להכנס, אין זו "פשיעה" שיתחייב מכחה אפילו אם היה אונס שלא היה יכול להציל, [תוספות שם].

אי נמי, כלומר: ואילו לדעת רבה, הסובר: מותר לו לרועה להכנס בשעה שדרך הרועים להכנס, ואם כן בהכרח שנכנס בשעה שאין דרך הרועים להכנס, ולכן הוא חייב אם היה יכול להציל; ואם כן תיקשי: למה אין הוא חייב אפילו אם לא היה יכול להציל, והרי "תחלתו בפשיעה וסופו באונס, חייב"!?

הכא במאי עסקינן: דשמע קל אריה ועל,

השומר], ונקרב [וכבר נקרב] בעל הבית [השומר] אל האלהים [בית הדין, לשבועה] אם לא שלח ידו במלאכת רעהו [כלומר: נשבע השומר שלא שלח ידו בפקדון קודם הגניבה, כי אילו שלח ידו, נתחייב בכל האונסין ואינו פטור כשטוען טענת גנב; כי אז:] על כל דבר פשע [שימצא שקרן בשבועתו] על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבידה, אשר יאמר [העד] כי הוא זה [שנשבעת עליו שנגנב ממך, הרי הוא בידך שאתה גנבתו], עד האלהים [בית הדין] יבא דבר שניהם [העד והשומר, ו]אשר ירשיעון אלהים [מי שיחליטו בית הדין שהוא השקרן העד או השומר] ישלם [העד או השומר] שנים לרעהו.

וכתיב בפרשת שומר שכר: "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה, וכל בהמה לשמור, ומת או נשבר או נשבה [אונסים הם] אין רואה [אין עדים בדבר, כי אז]. שבועת

דיקא נמי מלשונו של רב, שאכן הכחישה, מדקתני בדברי רב: **שהכיש במקל**, ואם אין כוונתו לומר שהכחישה, למה לו להזכיר מקל.

ומסקינן: אכן **שמע מינה** שהכחישה, ואדרבה מוכח שסובר רב: שליחות יד צריכה חסרון, שאם לא כן הכחשה למה לי.

ומוסיפה הגמרא: **ומדרב סבר: שליחות יד צריכה חסרון, בהכרח שלוי סבר: שליחות יד אינה צריכה חסרון.**

ומפרשינן: **מאי טעמא דלוי?**

כתיב בפרשת שומר חנם: "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור, וגונב מבית האיש [יטעון השומר שנגנב ממנו, ופטור הוא לשלם] אם ימצא הגנב, ישלם [הגנב] שנים. אם לא ימצא הגנב [כפי שטען

ב. הקשה הר"ן ד"ה הא: "וקשיא לי: ואפילו למאן דאמר שליחות יד אינה צריכה חסרון, היכי משכחת לה דמחייב! ? דאפילו מאן דאמר אינה צריכה חסרון הני מילי לומר שאם הגביה על מנת לחסרה הרי הוא כאילו חסרה, אבל הכא דליכא חסרון כלל ואינו עתיד לבוא, נמצא שהוא מכישה במקל על דעת שלא לחסרה כלל, ונמצא שאין כאן שליחות יד"; וראה מה שיישב שם, ובמה שביאר דבריו ב"ברכת שמואל" סימן לג.

ובריטב"א כאן בד"ה והא לא חסרה, כתב בתוך הדברים: "אי לא הוה בדעתיה להשתמש בו זמן מרובה כדי חסרון, אף שליחות יד אין כאן"; וראה עוד מה שכתב הריטב"א בד"ה והוינן בשם בהראב"ד; וראה עוד בסוגיא לקמן מג ב גבי טלטלה להביא עליה גזלות, מה שנתבאר בהערה שם.

והריטב"א ד"ה והא לא, כתב: "ותירין [רש"י]: דלא שייך לדין שואל שלא מדעת אלא בדבר שמחמת מלאכתו לא שייך ביה כחש וחסרון כגון חבית וכיוצא בו, ולשון "שאלה" משמע כן שהיא בדבר שחוזרת בעין ובלא חסרון, אבל בעלי חיים שמתכחשין ומתחסרין מחמת מלאכתן, כי נשתמש בהן או שחשב להשתמש בהן בענין שראוי לחסרון, אין זו שאלה אלא שליחות יד, ויפה כיון". [ויש להעיר, שמלשון רש"י — "דכי אמרינן בשומרינן" — נראה, שרק בשומרים הוא כן, אבל שאר אדם, לא; והריטב"א והרשב"א לא הזכירו זאת].

ובעיקר קושיית רש"י, ראה מה שכתב הרשב"א בשם בעל המאור; וראה עוד בריטב"א, ובחידושי הרמב"ן והר"ן.

ומה שאמר רבי יוחנן: **ואני אומר אינה משונה**, הוא **כרבי אלעזר, דאמר: דא ודא אחת היא** [זהו זה אחת הם] כלומר: אינה משונה זו מזו.

ומפרשינן: **מאי "דא ודא אחת היא"**, כלומר: למה נצרכה התורה ללמד שליחות יד גם בשומר שכר, ולא למדונה משומר חינם?!

משום דאיכא למיפרך על הלימוד משומר חינם: **מה לשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב**, וכמו שנאמר "אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו"; כי היות ופטור הוא בגניבה, נמצא שפטר את עצמו כשטען טענת גנב, תאמר בשומר שכר שהוא חייב בגניבה, ואם טען טענת גנב ונמצא הגנב אינו חייב כפל, שהרי לא פטר את עצמו, אלא הודה בחיוב.

ומאן — רבי יוסי בן נהוראי — דלא פריך על הלימוד משומר חינם, הוא משום **דפבר:**

שומר שכר חמור יותר, כי **קרנא** [תשלום קרן בלבד] שמשלם שומר שכר כשטען נגנבה אפילו **בלא שבועה, עדיפא** [חמורה יותר] **מכפילא** שמשלם שומר חינם כשטען נגנבה — רק **בשבועה**.

רבא אמר: אפילו לרבי אלעזר שאמר: "דא ודא אחת היא", מכל מקום יש ללמוד ששליחות יד אינה צריכה חסרון, כי **לא תאמר שליחות יד — לחייבו על אונסין** שיארעו בפקדון — **לא בשומר חנם ולא בשומר שכר, ותיתי משואל** שהוא שולח יד בפקדון [ברשות] וחייב על אונסין; וכך נלמד:

ה' תהיה בין שניהם, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו", ומשום שאם שלח ידו הרי הוא חייב אפילו באונסין.

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן נהוראי:

משונה שליחות יד האמורה בשומר שכר, משליחות יד האמורה בשומר חנם, כלומר: אין דומה שליחות יד האמורה בשומר שכר לזו שבשומר חינם, כי זו שבשומר חינם נאמרה כדי ללמדנו את דין השולח יד בפקדון שהוא חייב באונסיה, אבל זו שבשומר שכר, לא נצרכה ללמד על עיקר דין שליחות יד, וכפי שיתבאר; אלא ללמד דין מחודש בשליחות יד, וכפי שיתבאר.

מא-ב הוסיף רבי יוחנן ואמר: **ואני — רבי יוחנן, תלמידו של רבי יוסי בן נהוראי — אומר** לא כן, **ואינה משונה**, ומפרש לה ואזיל.

ומפרשינן: **ומאי משונה** שאמר רבי יוסי בן נהוראי?!

כי אין צורך לכותבה ללמד דין שליחות יד כשם שצריכה שליחות יד האמורה בשומר חינם, ומשום **שלא תאמר שליחות יד בשומר שכר, ותיתי** [נלמדנה] **משומר חנם**, וכך נלמדנה:

ומה שומר חנם שפטור **בגניבה ואבידה**, אם שלח בה יד חייב אפילו באונסין, **שומר שכר שחייב בגניבה ואבידה, לא כל שכן** שיהיה חייב באונסיה אם שלח בה יד?!

אלא **למאי הלכתא כתבינהו רחמנא** [לשם מה כתבה התורה שליחות יד בשומר שכר], כדי לומר לך: **שליחות יד אינה צריכה חסרון**.